

Викторија Вика Чембарцева

КАТИНКА

Људи, чије су судбине на неки начин ушле у наш живот, понекад нам потпуно необјашњиво ишчиле из памћења за дуго, дуго година. И дешава се да нечија случајно добачена реченица или одломак мелодије одједном почињу да нам роје мисли, које се каче једна за другу – именима, лицима, догађајима. Најпре несигурно и бледо, затим све разговетније и јасније повећавају чврсти обим. Тако се у отвореној књизи, под неочекиваним налетом ветра, подижу паус-листови, беспомоћно огољавајући странице, ишкрабане тврдим знаковима судбине. А ја пожелим да је читам, као све књиге у животу – по својој лудачкој, неискоренивој навици – од последње странице...

***

Путовали смо готово сат времена, а пејзаж је неизбежном једноличношћу стално мучио мој вид. Тамни раздељак пута делио је надвоје смеђокосу степену. Од хоризонта до хоризонта – сув храпави пергамент азијатске равнице, дубока преврнута пиала неба и струјање сунчаних ветрова. Моји пролећни снови о казашким степама остваривали су се до детаља, само с том разликом што је мирис дивљег пелина било немогућно сањати тако јасно.

– Схваташ, ја не сматрам да ми је потребан посредник кад се обраћам Богу. Каквим год именом га називала, знам да ме он чува. Како год му се обраћала, сигурна сам да ће ме чути. Ја немам потребу да држећи се обреда, одлазим у цркву и исповедам своје грехове. Ако сам искрена сама са собом, ако сам свесна сваког тренутка свог живота, ја већ говорим са Богом, и он ме већ чује.

Жењка је мало сагнуо главу и погледао у ретровизор:

– Ма немој, Нинка! То је самообмана, клопка. Ти само покушаваш да нађеш оправдање за себе. А можда је то само твој стид – пред туђим човеком не можеш да изговориш самој себи оно за шта се кајеш.

Примакла сам се ближе возачком седишту. Дина је окренула главу према мени:

– Ја му говорим то исто.

– Ух, бре! Па, ви никако не можете да схватите како управо долазак у Храм, исповедање и јесте победа над гордошћу. Човек се препушта суду другога. Ономе који ће, пошто те реда ради прекори – а ту већ све зависи од свештеникове мудрости! – да се побрине о твојој души, пошто јој обезбеди да не буде суђена на небесима.

– Да, да! Или ти наложи епитимију. И одвоји те и од цркве и – произлази – од Бога? Шта ће ми то?! Зашто да новцем молим Господа за здравље мојих чељади? Зашто да се крштењем, за одређену цену, молим за приближавање Богу? Да камчим Његову безусловну љубав. Мишлиш, Бог ће ме боље чути ако себи купим посредника за општење са Њим? Неки апсурдан алгоритам – ако бациш новчић, добићеш оно што си наручио, ако нема новчића – нема ни лутрије. Циркуска атракција божанских услуга. Не, Јевгес, ја то не разумем.

– Којешта! Па, ти говориш о нечем сасвим другом! Не бркај религију са црквом.

– Али, ја је и не бркам. Ти, изгледа, говориш о нечем другом... Узгред, кад већ говоримо о цркви: у Ташкенту, у будистичком храму су нас врло топло примили. И напојили чајем. Уз бомбоне – насмешила сам се Дини, која се окренула према мени. Одговорила ми је осмехом.

– Старешина храма се одмарао, али је изашао да поразговара са нама. Питао ме је зашто ми је било тако важно да преваљим тај пут и нађем храм, који се не може ни назвати храмом, и о коме није знао нико од мојих многобројних познаника Ташкенћана. А ја сам казала да је то, вероватно, била унутрашња потреба, која ме је водила и коју нисам у стању да објасним ни самој себи.

– Па, дабоме. Исто такву унутрашњу потребу може имати и хришћански парохијанин.

– Да, Жењка, слажем се. Али само мој разговор са Богом – који је један, зар не? – дешавао се, ипак, насамо. А старешина храма ми је просто дао свој благослов на путу ка самој себи и ка Богу, који борава у сваком од нас. И узгред буди речено, Јулдузки и мени нису узели ни суму,¹ ни за бројанице, ни за књиге, ни за дискове духовне музике, ни за записе за здравље чељади.

¹ Новчана јединица Узбекистана.

– Што опет почињеш! Нин-на-а! Ипак си разговарала са старешинном будистичког храма! Од њега си добила благослов?! Али, он је такође – по-сред-ник.

– Да, али он није захтевао да поделим с њим своје грехове – наругала сам се.

– Гле, пакосне будале!

– Знаш, ја једноставно помало знам изнутра живот хришћанског свештеника. А он је сасвим обичан човек. Грешан, као ти и ја. А можда чак и више. Шта ће мени његове услуге ако се ја ничим не разликујем од њега? Зашто, ако су моја откривења потребна једино мени и ономе који је изнад свих нас?!

– Каква си ти замлата! Па, замисли: човек сломи руку, има дивљачке болове а кости му штрче напоље – куда да пође? Да трпи и сам намешта прелом? Да самом себи ушива руку? Зашто, кад постоји бољи и краћи пут, кад постоји специјалиста који то може да уради професионално? Ето, свештеник и јесте тај лекар који намешта душу.

– Аха, као што је мој омиљени песник написао: *...йокушавајући да намесити засипарело угануће ѿод несудбом сагнућа душа...* Само да знаш, Јевгес, постоји и вајни лекар. Понекад само као стручњак, а понекад и као човек. Истина, то су већ његови лични рачуни са Оним који нас држи на оку.

– Доста, додијала си ми, Нинка.

– И ти си мени.

– Значи, певаћемо песме! Запевај! – погледао је опет у ретровизор, па исплазио језик и окренуо ми се с подмуклом гримасом. Дина га је благо шљепнула по темену.

– А-а-арле-е-екино, арлекино, треба бити смешан за све! А-а-арлекино, арлекино, постоји једна награда – смех!

А степа је сва одзвањала својим сувим стаблима, кроз отворени прозор сва се увалила под загушљивим мирисом пелина. А негде на самом ободу хоризонта, усамљено дрво је неочекивано нарушавало ту монотону, равну геометрију простора. И сетила сам се ње...

***

... И врати се ѿрах у земљу, како је био, а дух се врати к Богу, Који га је дао²...

Отприлике средином маја пада низ дана обележених неким посебним значајем. У њима нема бучне гужве почетка пролећа: несугласица птица које лете с гране на грану, уређујући своја гнезда;

² *Књиџа пројовједникова* (XII, 7).

свакодневног, журног обнављања палете боја и мириса који скупљају животну снагу. До тада и последње латице јабука стигну да се рашире и опадну, а зарђали јоргован, лелујав на промаји, ноћу више не наваљује упорно на прозор. То време шири осећај неке васионске, трагичне празнине. Време када умире пролеће. Противречна смртна тегоба изненадне слободе.

Тужно је цвилело звоно. Требало је да се спреим за цркву. Отишла сам у башту. Тамо је чаврљала витка љуљашка од ужади, са чврсто уграђеним дрвеним седиштем, снажно обухватајући грану, ишпартану црним браздама храпаве коре. То је она моја љуљашка још са летњих распуста. Колико сати моје децје самоће је било посвећено њој. И тим вртоглавим летовима до саме ивице неба. И тој башти, где су се мириси зрелих, лепљиво слатких дудиња, усмрделих кунићких кавезића, чађавих сувих шљива и топлог кокошјег измета мешали са осунчаном прашином и хладним, каменим дахом мрког мрака из подрума. Затворених очију, сетила сам се откровења које је овде једном сишло на мене – увиђање истовремене првостворености и неумољиве коначности бића.

*...Doamne miluește, Doamne miluește, Doamne milue-milue-e-ește...*³

Прсти, налик на винову лозу – црни, чворнати и скврчени – држали су свећу. Тачније, свећа је била утиснута у преуморне, некада немирне руке, сада покорно скрштене на грудима. Она је лежала налик на малу ружну птицу. Пергаментске шиљате јагодице, оштро истурен нос као кљун, и модре јаме очију. Проста, сељачки ниско забрађена марама притискала јој је уз чело *пролазну ћагу*. Отац Василије се накашљао и почео службу. И сузе су ми потекле саме. Као да се наједном отворила моја душа.

***

Катинка, по давнашњим бакиним причама, била је нека наша даља рођака. Некада, у младости, била је лепушкаста. Густе црне локне су јој уоквиравале љупко лице – марљиве коврце прикривају ниско чело; малчице зрикаве очи, невештим ретуширањем су доведене до облика лисичјих; напућене усне су накарминисане дивљачки дречавим фло-мастером боје малине – доминантна колористичка флека на црно-белој фотографији. Та фотографија је чувана у нашем албуму. Њена

³ Господе помилуј (молдавски).

копија је красила зид, са многобројном родбином, у бакиној спаваћој соби. И са исте такве Катинка је с љубављу брисала прашину у свом собичку на периферији насеља. У детињству ме је увек мучило питање – је ли сама бојила усне на свим својим фотографијама или је то била услуга фото-атељеа? Али, устручавала сам се да је то питам наглас – бојала сам се да нећу бити у стању да сакријем презрив однос према тој вулгарној сеоској уметности.

Уопште, Катинка је имала отмен укус! У раној младости, кажу, радила је у граду као кројачица рубља, а затим се вратила у село и у паузама између тешких сељачких радних дана понекад шила понешто родбини и комшијама. Могла је на брзину, за неколико минута да скроји, директно према фигури, раскошну хаљину, пошто је тек неколиким чиодама закачи час овде, час онде. Посебно много наруџби је имала у јесен, кад би вино већ превирало игривом широм, а усеви били обрани – право време за молдавске свадбе. Тада су се у њеном собичку појављивале полунаге жене, огољавајући контраст тамних, до лаката препланулих, намучених руку и неподношљиво белих, облик рамена. Неко би јој доносио да прекраја и преправља старе хаљине – таквих је било више. А неко, као да чинодејствује, на испруженим рукама би уносио комад чврстог рипса, доведеног из Черновица. Тетке, теткице, *sumătri*⁴ и *finuți*⁵ су долазиле и одлазиле, остављајући јој, као захвалност: нека свеже печен хлеб, нека флашу меда, нека крзно кунића, а нека и „хвала” на уснама развученим у осмех. Катинка никад није узимала новац – углавном, нису јој га ни нудили. Тих дана би бучна гужва до вечери испунила собу сеоским задахом топлог женског тела: киселкастом мирисом косе, опране *zărom*⁶; знојавим чемером сељачког посла; влажном устајалошћу сламе и нарочитим, бљутаво-слатким смрадом гусеница свилене бубе. Кад би ми се посрећило да се у то време гужве задржим код Катинке – добијала сам пуно корпу чудесних шарених крпица и Катинкино обећање да ће мојим луткама сашити дивне хаљине. Због тога, чим чујем од одраслих да је неком од комшија заказана свадба, журила бих код Катинке неким тричавим послићем, пошто искамчим од маме дозволу да останем тамо на конаку. И пуштали су ме. Читав сутрашњи дан сам вишезначно климала главом одобравајући мустре, цоктала језиком попут одраслих или мрштила нос не слажући се, додавала Катинки маказе и држала јој кутију са чиодама. А затим би сунце склизнуло за далеки брег, обрастао виновом лозом, и уморна Катинка је излазила у двориште, да утера живину у кокошињац. И почињало би купање! На нахереном крову

⁴ Кума (молдавски).

⁵ Кумица (хипокористика, молдавски).

⁶ Сурутка кислог млека (молдавски).

шупе, која се упирала у земљу, од јутра ми је било спремљено цинкано корито, до врха пуно воде. Дању се она загревала и увече су ми дозвољавали да се до одушевљења брчкам у топлој, сунцем маженој води која ме је грлила. А још – да некажњено одломим јак, мирисан комад сапуна од јагоде и правим од њега огромне дугине лопте, незграпне и сасвим неспособне за висок, дуг лет.

Ујутро су се шиле хаљине старим луткама, а од белих комадића одједном се чаробно појавила нова лутка – проста, набијена сувом кукурузном свилом, са очима, нацртаним опљунутом мастиљавом оловком, а ја сам – из сажаљења због те наивне простоте – волела њу више од других лутака.

Катинка није шила једино венчанице. Никад. Ником. Ни правим невестама, ни мојим луткама.

***

– *Doamne miluește, Doamne miluește, Doamne milue-milue-e-ește...*

Певање хора и сув, шуштав шапат ожалашћених. Вртело ми се у глави од загушљивог мајског ваздуха, презасићеног димом тамјана, сиротињским пуцкетањем отопљених свећа и неживом оштрином формалина. Кнедла у грлу ми се постепено растварала, а простор цркве, поколебан светлосним таласима који су лили из засвођених прозора, почео је да личи на позоришне подијуме са покретним декорацијама. Осећај увежбаности, отргнутости од дешавања, као поглед из гледалишта. Све то ми је отупљивало догађај и гушило жалост. Дошло ми је да се искобељам из храма, да скинем, стресем са себе ту бесмислену слику. У глави ми се наједном завртела мелодија, на апсолутно неодговарајућа месту: „А-а-арле-е-екино, арлекино, треба бити смешан за све...”. А мене је брука и срамота због издаје своје ситне душе. Али, мелодија ми је насртљиво сврдлала мозак, задовољно се ругајући и поносећи се својом доминацијом над свешћу. Нервирала ме је и плашила противречност између унутрашњег циничног стања и спољашње трагичности ситуације. Црквени обред се отегао. А није било никакве могућности да изађем пре завршетка службе. Пред очима су ми испливали неки фрагменти из прошлости, везани за долуталу мелодију. И беспомоћно сам се ухватила за мисао, која ми је синила. Мисао о разговору који је, тек пре неколико сати, окрећући моју слику света, поколебао моје уверење да је све у животу потчињено јасним појмовима о добром и рђавом, тачном и нетачном, белом и црном...

– А ти ниси знала?! *Vai de capul meu!*⁷

– Не. А ко би ми могао рећи, ако су то сви марљиво крили?!

– Па, док сте били деца, вашима се то није могло чак ни омаћи са језика. А сад сам помислила да ти већ све наслуђујеш... Да сам знала, прећутала бих. Ето, ђаво је све побркао. А шта ти мислиш, што се она толико година мотала око вашег дворишта? Све из осећаја кривице. Тако је замагљивала свој грех. Пред мати Параскевом, пред синовима – твојим ујацима, пред твојом мамом и тетком. Када су се они преселили у *Данца*,⁸ мати Параскева се још није била замонашила. Ни твој деда није био никакав свештеник, само – само је био именован за директора школе. У суседној Кажби. Ето, тамо су се они и спанђали. *Iar-tă-mă, Doamne*⁹! Она је пре тога дошла, *nerușinata*¹⁰, сусрела га је ујутро на крају поља и тамо су отворено и згрешили, и то неколико пута. Тако кажу људи. А после га је она до ноћи држала код себе. Сам Бог зна шта су они тамо радили, а твој деда се само враћао из поља кући пијан и opak. Пио је у пару са Катинком – тада је лично она цугала и навикла га на то. Па, после се он враћао кући и правио скандале – бацао је тањире, викао као простак, плашио децу. Тада су од деце имали само Ленуцу – твоју мајку – и малог Радуа. Близанце, Маријку и Цикушора, родила је касније. Не, није дизао руке на мати, наравно. Боже сачувај! Ипак је био васпитан, градски, образован човек. Али, ето, тако јој је ишао на живце, јадници. Оф-оф-оф... неко време мати није знала ништа. Па, свет је пун добрих људи. Село... Дошла нека *сумăтра*, све јој испричала детаљно. А мати ју је истерала. Света жена! *Dumnezeu s-o ierte*¹¹! „Нећу, каже, да чујем ништа. Нити ћу да знам! Како ваше очи није стид и устима није гадно да ми говорите те гнусобе?! Идите, напоље из авлије!” Да... ето, баш тако је истерала њу. А сутрадан је око ручка отишла у Кажбу, нашла Катинкину кућу, ушла у двориште и ћутке јој погледала у очи. Ова се уплахирила – бојала се да ће јој мати нешто урадити – смртно се преплашила, спотакла, пала је на стазици, испустила чинију са кукурузом. Чинија се закотрљала двориштем, просипајући зрневље, право пред материне ноге. А мати је подигла чинију, пришла тој Катинки, помогла јој да устане и угурала јој чинију у руке. Окренула се и отишла кући у своје село. И исте вечери су дошли по Никуа. Ухапсили су твог деду. Неко га је потказао, навод-

⁷ Невоља на моју главу (молдавски).

⁸ Село на северу Молдавије.

⁹ Опрости ми, Господе (молдавски).

¹⁰ Бестидница (молдавски).

¹¹ Опрости јој, Господе! (молдавски).

но, у пијаном друштву је причао вицеове о Стаљину. За двадесет четири сата су га ухапсили и депортовали у Сибир, да сече шуму. *Of, viața – i viața.*¹² Четрдесет осме је то било...

Старица је ућутала. Очи, некада кестењасте, а сада избледеле, бле-дожуте, уперила је у надвратак. Ситно је уздисала, уз јецај, као дете, обрисала лице спољном страном шаке, затим је спретним покретом одвезала, поправила и поново ниско везала мараму.

– А шта даље, тета Виорика? Шта је после било?

– А даље... Кад су дошли да га воде, Параскева је вадила воду из бунара. И укочила се: рукуница се врти, ланац са кофом полетео доле – као да су у њу сели ђаволи. А она стоји скамењена. Ни суза, ни звука, ни уздаха. Тада је Катинка хрупила у авлију. Већ јој је неко тамо, у Кажби, испричао о свему – не знам, и по селу од *sumătri* до *sumătre* само колају гласине, као златице по кромпиру. И ето: једна стоји крај бунара, ни жива, ни мртва, а друга пузи по авлији, нариче и ваља се пред ногама тих злотвора, моли их да узму њу, а да Никуа оставе жене и деци. Један од униформисаних је ногом шутнуо Катинку – да га пусти, значи. Није помогло. Он је замахнуо на њу пиштољем, поцрвенео, почео да виче како ће је стрељати на лицу места због тога што штити народног непријатеља. Други га је истерао из авлије, иначе, не зна се како би се то завршило. Углавном, Никуа су стрпали у ауто и одвели. И чим је ауто замакао иза суседне куће, на доклат су истрчала деца – Раду и Ленуца. Крили су се у *Casa Mare*,¹³ у сандуку, док се у авлији вршило то безакоње. Јадна дечица на доклат, а тада се мати Параскева повратила из обезнањености, и како се огласила! Почела је да чупа косу, да се бацака као луда. Деца плачу, ништа не разумеју, али осећају невољу. Катинка је почела да се диже, дланом глади рашчупану косу – време је да иде, шта ће она у тој авлији. А мати Параскева помахнитала, бунарску кофу вади рукама, извлачи је брзо-брзо, скида са ланца, баца у страну, обавија ланац око врата и већ се попела на ивицу бунара, спремна да скочи доле. Тада је Катинка викнула деци: „*Repede fugiți în casă!*”¹⁴ И сама се бацила на мати Параскеву. Слава *Domnului*¹⁵ успела је некако да је ухвати. Није јој дала да погине. И спасла је живу душу, и деца нису остала пука сирочад. Господи помилуј! Ко би то могао помислити! Па, она је тада била несрећна распусница, али није дала својој супарници да почини грех. Углавном, извукла је Параскеву из омче, одвела у кућу, сместила у кревет и још три дана је

¹² Ох, живот је живот (молдавски).

¹³ „Велика кућа” (молдавски) – Соба за госте и обављање обреда, у којој Молдавци држе све вредности, сакупљају мираз.

¹⁴ Брзо марш кући! (молдавски).

¹⁵ Хвала Богу! (молдавски).

неговала непрестано. Параскеви је од живаца скочила ватра, замутило јој се у глави и одсекле су јој се ноге – никог није препознала, само је тихо јечала: „Нику, Нику, отвори прозоре, деца немају ваздуха у мрачном подруму”. А после се испоставило да је већ носила близнаце. Ништа, њу је извукла Катинка. Дрхтала је над њом као квочка. И пазила на децу у авлији, радила је ваљано сав посао по кући. После месец дана Параскева је већ помало ходала. А после још неколико недеља Катинка је доспела у рејонску болницу, због одлива. Дакле, и она је затруднела од Никуа, пред његово хапшење. Само није оставила плод. Од једног греха узела је на душу и други грех. Отишла је код бабе Онике, и та ју је очистила. Ма, сигурно је није добро очистила. Почело је гнојење, и силан одлив. Једва су је спасли. И сад је већ Параскева неговала њу у болници. Затим се Катинка из Кажбе преселила у село. Прво је унајмљивала буцак код ћопаве Лучије. Радила је по кућама. Али је обавезно долазила код мати Параскеве да јој помогне у домаћинству и око деце. Ваљда јој је Параскева предлагала чак и да се савим пресели код њих. Катинка је глатко одбила. Више не знам како су се и о чему су се оне договориле, само знам, када је мати родила близнаце – Цикушора и Маријку, твог ујака и тетку – Катинка је од раног јутра до позне ноћи боравила код Параскеве. Затим, педесет треће су ослободили Никуа из логора, и одмах је отишао у Одесу, на богословију. Завршио је богословију и вратио се у село већ као свештеник. Управо су дозволили да стара сеоска црква претворена у амбар поново буде храм. Тако је он постао *Părintele*¹⁶ *Nikolae*, а она – *Mătușa*¹⁷ Параскева. Катинка је наставила да ради код њих, а то јој чак и није био посао – није добијала плату за то – просто је помагала мати Параскеви по кући и око деце, а на службама је певала у црквеном хору. Глас јој је био божанствен. Па, и сама памтиш. А за празнике је шила половини села. Тако су, ето, живели. И Катинка више ниједном није остајала насамо са свештеником Николајем. Ниједном! Чим он у авлију – она, оборених очију, у шупу. Он у шупу – она сагне главу и мимо њега жури у повртњак. Он пролази мимо повртњака – она већ у подруму петља нешто. Не знам како су могли све то да среде, али ето, проживели су читав живот заједно. Зато вам је Катинка и постала блиска. Прави члан породице. Зато сте је ви – унуци – и сматрали својом баком.

– Да, ја сам мислила да нам је она даљи род по деди.

– Ето, ето. Сви ваши су тако мислили. А мене је лукави повукао за језик – изланула сам се, а?! Ма, сад је већ свеједно. Сви мирују код анђела, у обитељи. А Бог је милостив и опростиће ми због овог излајава-

¹⁶ Отац, свештеник (црквено- молдавски).

¹⁷ Мати (црквено- молдавски).

ња. И ја ћу већ... ускоро. Знаш, дуго нисам могла да схватим једно: како је она могла да јој опрости – Параскева Катинки. По мени – такав живот је гори од пакла. Боже опрости! И обе су га волеле. Али једној је дошло да се помири, а другој – да устукне. Да је отпутовала негде! Засновала породицу. Mare treabă!¹⁸ Ипак је Катинка била радна жена, и умешна, и лепа у лицу. Тамо је ипак породица, и деца, четвора уста. Наравно, чим је Нику постао свештеник, у кући је било више прихода. А и године тешке глади су прошле. И децу је подигао, и свима дао образовање. Да оде од њега, мати није имала куд – попадији не доликује, а и ко би гајио четворо туђих. Друга је ствар што га је она волела као луда. Зато му је и опростила, види се, и њему и овој Катинки. Да... волела га. Ето, и читавог живота га није звала друкчије него Никушор. Никушор ово, па Никушор оно, само пред људима – rărintele Nikolae. Наравно, он је свештеник. Али читавог живота је, Боже ми опрости, био грешан. Ни једну једину жену просто није пуштао да прође. Он би да је барем уштине за задњицу, да је макар на брзину шчепа за сисе, макар да је стисне уз ограду! И срамота је некако, а?! Јер не можеш ником да се пожалиш – ипак је он свештеник. После му дођеш на исповест, а и сама не знаш како да кажеш – јер те је он увео у стид! А он и не хаје. Баш га брига. Као да ме није јуче ухватио за сукњу крај ограде и право у уста – Господе опрости – увукао ми језик у уста. Фуј! Он мене исповеда, значи, слуша ме и отпушта ми, значи, моје грехове. Ја се дигнем са колена, пољубим му руку, целивам крст и тр-р-к кући. Тамо ћу се ја пред иконом прекрстити, покајати, и ваљда ће ми тада бити лакше... А то, што је он грешан – греси су његови, није на мени да водим рачуна о њима, тамо ћемо сви одговарати. Ето и он, sărmanul¹⁹, већ клечи пред Богом, исповеда се... А кад помислиш – мора да је и њему било тешко да живи тако. Па, он је ту Катинку виђао сваки Божи дан, мучио се. Сваки дан је искупљивао свој грех, ето, тиме, баш тиме, што се каже – не жуди за ближњом својом! И њу је волео. Ту Катинку. Волео је, волео! Кад ти ја кажем! Тц-тц-тц! Ето, такав рај земаљски и постаје пакао човеку већ за живота... А мати! Срце јој се цепало, па, сигурно, али то није показивала. Колико је милосрђа било у њој! Кажем ти ја – сви су се намучили у овом животу. Не, ја не бих могла тако. Истина је, не бих била у стању. Да... Тако, ето, а када је мати умирала, Катинка је неговала и њу. А у патњама и боловима ју је тешила, и хранила, и појила, и неке инјекције јој давала, и облоге. И све јој је тражила опроштај за читав пређашњи живот. Параскева је тешко умирала. Дуго. Мучила се, несрећница, као да ју је нешто држало. Душа никако није могла да јој оде. А, ето, кажу да светли, праведни

¹⁸ Велика ствар (молдавски).

¹⁹ Јадник, несрећник (молдавски).

људи умиру лако. А види ти то! Она, Параскева, светле душе, била је готово светица – да доживи тако нешто у животу. Али и она се намутила. Најважније је то да је умирала потпуно свесна. Кад сам свраћала код ње, она је, сећам се, помало отварала очи и гледала тужно, болесна. Измршавела, поцрнела у лицу, непокретна, само јој упале очи сијају живим сјајем, а тамо, у њима – бол и тако ужасна патња да се здравом човеку срце цепало док гледа у њу. Doamne – Dumnezeule.²⁰ Не дај Боже ником! Тек на самом крају – ујутро, већ у зору – она се наједном придигла на кревету, позвала Катинку и строго јој наредила: „Să ai grije de Nicu! Auzi, Katinka, să ai grije de el!”²¹ Спустила се на јастуке и умрла. Тако, Катинка јој је склопила очи, прочитала последњу молитву, окупала је и ставила јој свећу у руке. Дакле – пред смрт јој је била најближа. Ви сте тек после допутовали, на сахрану...

Тетка Виорика је опет заћутала. У дворишту се почела стварати бојажљива гужва. Ево, време је да се крене у цркву, ускоро ће почети и опело.

– А и сама Катинка га је волела и даље, читавог свог живота! Једном сам је, под старост, упитала: „Није ти било лако да живиш поред њих?! Зар никад ниси пожелела да јој га узмеш, да им направиш неку вргă²² за то што ти је због њега пропао живот?” Знаш шта ми је одговорила? „Ја сам, каже, само један једини пут посумњала како да поступим. Ето, кад је Параскева с ланцем о врату хтела да се баци у бунар, помислила сам – ето ти твоје среће, Катинка, не ради ништа, само мало причекај, стој као стуб, и све ће се решити само по себи. Децу ћеш јој сама подизати, а кад се врати Нику из логора, бићеш му једина, и родићеш му своје дете, а можда и не само једно. Тада ми је то синило кроз главу, као да ме је муња разделила надвоје. У мени је почео спор: спасти је или погубити. То је дуго кад се прича, али тада се у делићу секунде све дешавало и све решавало. Сигурно ми је тада Господ опростио, сачувао ме, није дао сатани да ми помрачи разум. Јурнула сам да је спасавам и ваљда сам се зарекла да ћу читавог живота служити тој жени. За сав свој грех према њој платићу пуну цену. А можда је љубав одлучивала уместо мене. Можда сам само хтела да читавог живота будем с њим. Мада он и није мој, али могла сам га сваког дана виђати и радовати се његовој срећи. Таква је судбина. Знаш, Виорика, не разумем у чему је већа срећа – живети са њим под истим кровом и делити исту постељу, рађати му децу, старити заједно, а носити у себи камени грех што сам дозволила да деца остану сирочад, што нисам спасла ту, са којом је он у цркви венчан. Или отворене душе живети у близи-

²⁰ Господе Боже (молдавски).

²¹ Побрини се о Никуу! Чујеш, Катинка, брини се о њему! (молдавски).

²² Врацбине (молдавски).

ни, помагати, гледати како се рађају и расту његова деца, како су срећни он и та, којој сам сачувала живот за њега, и радовати се њиховој срећи. Шта да радим. Душа се савија под судбином... и смирује. А не може ми више нико забранити да га волим. Чак ни сам Господ. Нека је и тако – на растојању, није мој. Али, друге љубави нисам никад ни имала у животу”.

Старица је обрисала мутну сузу.

– О-о-оф-оф! Ето, тако, Нинуца. Ето тако, драга моја... И она је одржала реч, коју је дала мати Параскеви. Све време после Параскевине смрти бринула се о свештенику Николауу – водила је и кућу, и имање, и прала га, хранила, појила. Зли људи су, *sağın ochi*,²³ говорили свашта. Завидели су, по свој прилици, што поповске парице могу допасти Катинки, што ће му она вртети око малог прста децу и унуке, причали су да спава с њим. Али ниједном није остала у кући, то је већ тачно, Катинка се зарекла и одржала је реч. Ви из града, деца и унуци, нисте видели ништа од тога. Све вам се чинило, сигурно, да сам старац има снагу. Али, само мушкарац који је читавог живота навикао на женску бригу, под старост се уопште не прилагођава на самосталност. Али он је веома жалио и за мати Параскевом. Брзо се почео предавати ваш деда, чим је умрла Параскева. Да... И од Катинке је, кажу, пред смрт тражио опроштај. А остало ће већ Господ прочитати када са лица свештеника Николаја скину покров – све наше грехове је однео свештеник, преставио се и молиће се за све нас.

***

... И враићи се ѓрах у земљу, како је био, а дух се враићи к Богу, Који га је дао...

... А-а-арле-е-екино, арлекино, шреба бићи смешан за све!...

... Doamne miluește, Doamne miluește, Doamne milue – milue-e-ește...

***

Монотono трукцање је престало. Очигледно сам задремала. Дина је разговарала мобилним телефоном и питала неког на којој смо раскрсници скренули у *погрешну сшеју*. Буквалност реченице била ми је смешна. Изашла сам из аута, решена да се не мешам у заједљиву препирку коју су заподенули Жењка и Дина.

²³ Со ти у очи – народна узречица против завидљиваца (молдавски).

На грани црног саксаула, олињалој од сунца, била је степска птица. Моје присуство је није нимало збуњивало. Ја сам, у страху да је не уплашим, отишла подаље. Земља под високом травом, исушеном ветровима, слојевито се перутала. Удахнула сам тежак чемер пелина па гипко села, а затим забацила главу и пружила се полеђушке. А тада се нагнуло небо, пробушено танким стаблима, сводом се закотрљао бачени бакрењак јаког азијског сунца. И одједном сам очајнички жалила себе. И учинило ми се да сам ја степа, истовремено свеобухватна и празна у тој туђој, бесконачној књизи. А противречна првоствореност и коначност света су се опет, као у детињству, неумољиво обрушили на мене, притискајући ме својом неподношљивом лакоћом. И дошло ми је да плачем и да се радујем, да пребивам и трајем, и да очајнички захваљујем Томе недостижно једином, Који је увек изнад нас и у нама.

ВИКТОРИЈА ВИКА ЧЕМБАРЦЕВА – руска песникиња, прозаист, преводилац. Рођена је 22. септембра 1973. године у Кишињеву, у Молдавији. Дипломирала је на два факултета, маркетинг на Економској академији Молдавије (АСЕМ) и психологију на Институту за непрекидно образовање (ПС). Живи у Кишињеву, члан је Асоцијације руских писаца у Молдавији (2009) и Савеза писаца Москве (2011). Учесница је Форума младих писаца Русије (2009–2011). Лауреат је Међународне књижевне награде „Сребрни стрелац 2010” (Лос Анђелес, 2010), Осмог међународног књижевног конкурса „Волошин” (кратка проза, 2010), Петог међународног конкурса младих руских песника из дијаспоре „Ветар лутања” (Рим, 2010) и песничког конкурса „С. И. Петров” 2010. Учесница је Супертурнира међународног конкурса за песнике „Пушкин у Британији 2011”, добитница казахстанске књижевне награде „Алтин Калам-2011” у номинацији „Инострана књижевност”, финалисткиња књижевних конкурса и фестивала: Књижевне награде „Бели Арап” (кратка проза, 2010), Књижевне награде „В. П. Астафјев” (2009, 2010), Другог међународног Гриновог фестивала „Гримизна једра” (2011), међународног књижевног конкурса „Књижевни Беч” 2011. и других.

Са руског превела и белешку сачинила РАДМИЛА МЕЧАНИН